

# Greentrax: Tradice a dnešek

Irena Přibylová

K tradiční lidové kultuře existuje mnoho přístupů. Je naším spojením s minulostí, odráží životní styl a hodnoty našich předků. Dá se zakonzervovat, zneužít v rámci ideologie nebo komerce, anebo se může stát přirozenou součástí našeho dnešního života a pomáhat nám uvědomovat si a rozvíjet svoje kořeny. V globalizovaném světě konce dvacátého století a začátku nového milénia se lehce dostáváme i k tradiční kultuře vzdálenějších oblastí. Můžeme si ji potom, vytrženou z kontextu, oblíbit i zneužít. O transformaci tradice a hledání identity prostřednictvím lidové hudby, etnické hudby, populární hudby a world music se bavíme na kolokviích v Náměstí od roku 2003 a stále nacházíme nové příklady. Já se v tomto příspěvku zaměřím na to, jak hudební vydavatelství Greentrax z Edinburghu pracuje se skotskou lidovou hudbou.

## Skotsko

Skotsko má asi 5 miliónů obyvatel, z celkových asi 61 milionů obyvatel Velké Británie.<sup>1)</sup> Hlavním jazykem je ve Skotsku angličtina, ale žije zde asi 80 000 obyvatel, jejichž prvním jazykem je skotská gaelština.<sup>2)</sup> V poslední době jsem se setkala s několika materiály, v nichž Skoti vymezují své kořeny a identitu v rámci Velké Británie. Snad až extrémní názor je ten, že Skotsko je vlastně v pozici země kolonizované cizinci, protože i Skoti přišli o to, co jim bylo vlastní, včetně půdy a jazyka, museli překonávat problémy spojené s cizí nadvládou, institucemi a novými pořádky, a vyrovnat se z nich plynoucími traumaty.<sup>3)</sup> Na rozdíl od zemí indického subkontinentu, Austrálie a Afriky jde v případě Skotska a koloniálního jha o dosti vzdálenou historii, takže s názorem o dnešním postkoloniálním Skotsku ne každý souhlasí. Identity a kultury Skotů jako moderního národa si všímá básník a literární teoretik Robert Crawford.<sup>4)</sup> I když nemluví o postkolonialismu, ukazuje, jak soužití Skotska a Anglie – někdy nedobrovolně – přispělo k formování Británie, a dokonce i Britského impéria. V současnosti sílí tendence vidět Skoty jako kulturně nezávislý národ, který se stále vyvíjí. Ostatně zvlášť patrné je to v hudbě. Ke zviditelnění Skotska přispívají i aktivity hudebního vydavatelství Greentrax, působícího v Edinburghu.

1) „United Kingdom.“ „Scotland.“ *Wikipedia, The Free Encyclopedia* [online] [cit. 15.7.2008]. Dostupné z: <[http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=United\\_Kingdom&oldid=261790651](http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=United_Kingdom&oldid=261790651)>.

2) Crawford, Robert 2003: *Dedefining Scotland*. In: Bassnett, Susan (ed.): *Studying British Cultures, an Introduction*. London – New York: Routledge, s. 97.

3) Irvine, Robert: *Scottish Writing and the Idea of Culture*. Přednáška v rámci Postcolonial Spring School 2005, Freie Universität Berlin, 4.–8. dubna 2005.

4) Crawford, Robert: *Dedefining Scotland*, c.d.

## Greentrax

Vydavatelství Greentrax vzniklo v roce 1986. Při odchodu do výslužby je založil dvaapadesátičtyřiletý policejní inspektor Ian Green. Při nedávných oslavách dvaceti let trvání Greentraxu se Greenovi, jeho manželce a úzkému okruhu zaměstnanců (firmu tvoří pět lidí) dostalo mnoha poct za služby tradiční skotské hudbě. Při předávání výročních cen v oblasti tradiční skotské hudby za rok 2005 získal Ian Green Ocenění Hamishe Hendersona. Automaticky se tak stal členem Síně slávy skotské tradiční hudby. V roce 2006 získal také čestný doktorát Královské skotské akademie hudby a dramatu v Glasgow. Katalog Greentraxu v roce 2008 obsahoval téměř 400 položek a několik profilových řad. Ráda bych připomněla, že posluchači mých pořadů v Českém rozhlasu Brno slyšeli ukázky téměř všech alb. Nabídka profilových řad je opravdu bohatá: hudební skupiny tradiční a moderní (tedy lidové a folkové); hudba instrumentální a vokální; zpěváci a písničkáři; dudy jako sólový nástroj, dudy ve skupině; komplikace keltské hudby; tanecní hudba, tzv. ceildih; série archivních nahrávek; nahrávky v gaelštině; speciální řada věnovaná Roberu Burnsovi. Greentrax také zakoupil a distribuuje katalogy menších firem, např. houslovou řadu Alasdaira Frasera a další. Prezentovaní umělci pocházejí kromě Skotska i z Nového Skotska (Kanada) a z Austrálie.

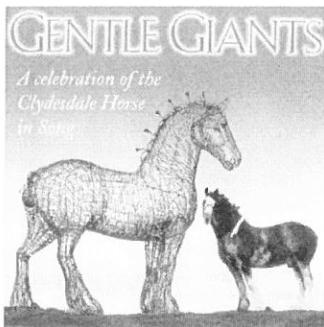
## Laskaví obři

Tradici a současnost spojuje v Greentraxu několik mimořádných projektů, které přesahují hudební svět. Je tomu tak i v případě CD *Gentle Giants*. Album z roku 2004 vzniklo na záchrannu speciálního chovu tažných koní ze severovýchodu Skotska z oblasti řeky Clyde. Clydesdaleký kůň, přezdíváný *gentle giant* neboli laskavý obr, byl vyšlechtěn k tomu, aby utáhl trojnásobek své váhy. Používal se k orání, k rozvážení piva a našel uplatnění jako tažný kůň i v průmyslu. Svou největší slávu zažil v 19. století s rozvojem industrializace. Na konci 20. století byl téměř na vymazání, existovalo jen několik desítek kusů.

CD projekt *Gentle Giants* (CDTRAX271) přináší v bookletu informace o historii a současnosti tohoto speciálního chovu. Na disku je sedmnáct písni, starých i nových, inspirovaných koněm z údolí řeky Clyde. Projekt dal dohromady houslista Robin Laing, jinak též kmenový muzikant Greentraxu. Finanční podíl na vzniku



*Ian Green na propagačním fotu z katalogu 1996.*



### ***Obal CD Gentle Giants.***

alba má také konkrétní skotský okres Lanarkshire a národní instituce Scottish Arts Council. Výrazně se na vzniku alba podílela organizace The New Makars Trust (viz web). Tato organizace nemá v českých zemích obdobu: Jejím cílem je podporovat vznik nových písniček o životě v konkrétních regionech a následně živá vystoupení s tímto repertoárem. Organizace má za sebou řadu regionálních projektů. Písně, jejichž počet už dosahuje k několika stovkám, se dají poslouchat i na webovém rádiu New Makar Songwriters. Výsledkem práce Trustu však nejsou jen písničky, a o to asi šlo také. Mnoho účastníků uvádí, že práce na projektech podpořila jejich zájem o život v dané komunitě, zvýšila jim sebevědomí a pocit sounáležitosti s obcí. Písničky složené pro projekt *Gentle Giants* nacvičovali jejich autoři v okrese Lanarkshire s lidmi všech věkových skupin, ze základních, středních a učňovských škol, z domovů důchodců a se zájmovými skupinami mladistvých.

Produkční a písničkář Robin Laing našel písničku a lidi, kteří mají nebo měli k tažnému koni z Clydesdale blízký vztah. Když si přečteme Laingovo průvodní slovo a zaposloucháme se do alba, máme před očima živý obrázek venkovského života v údolí řeky Clyde. Sedmnáct vstupů, to je sedmnáct vypravěčů a sedmnáct příběhů. Současnost je popisovaná se smutkem v hlase – tažní koně museli ustoupit moderní době a traktorům. Motiv rozchodu se starými časy je v textech zachycen několikrát – ať už v písničce Davyho Steela *Poslední cesta domů*, v příběhu Toma Clellanda *Co tě čeká*, ve vyznání Archie Webstera *Poslední koně z Clydesdale*, v zamýšlení Davea Gibba Poslední v řadě, v oslavě jemného obra Šampiona v písni Billyho Stewarta nebo v písničce napsané podle skutečné události, *Ti silní už jsou pryč*, v podání Christine Kydd. Zpěvačka Isla St Clair přispěla starou baladou o drsném venkovském životě s názvem *Umírající oráč*. Optimistický zůstává Matt Armour v písničce *Den, kdy se koně vrátí zpět*.

Nesmrtelnost tažným koním zajišťují balady. V podání uznávaného lidového zpěváka Tama Reida (na archivní nahrávce) slyšíme na albu příběh o tažných koních

jménem Princie a Jean. Pár koní Hector a Bessie ve stejnojmenné baladě Alana Reida vyhraje svému pánovi sázkou při orání. Balada *Baron z Buchlyvie* opěvuje koně tak silného a slavného, že se po jeho smrti dostala jeho kostra do muzea v Glasgow. Souboj vozky a tvrdohlavého pivovarského koně pod názvem *David a Goliáš* sepsal Robin Laing podle úsměvné historky, o kterou se s ním podělili jeho posluchači. Inspiraci mohutnou moderní sochou clydesdalského koně přiznal Chris Rodgers – v písničce o Samsonových snech se zamýší nad spoutanou silou páru tažných koní v kontrastu s volným, neřízeným během divokého koně. Příběh koně jménem Boxer ze Zvířecí farmy George Orwella převyprávěl písničkář John Malcolm.

Navzdory množství interpretů a různému původu a stáří písniček zní album jednotně. Skromný hudební doprovod umožňuje posluchači zaměřit veškerou pozornost na vypravěče a jeho příběh. V doprovodu zní nejčastěji kytara, a to buď sama, nebo v kombinaci s jinými nástroji lidové a folkové hudby; skotskou tradici nám občas připomíne harfa. Tradiční balady slyšíme úplně bez doprovodu, a cappella. Překvapením je poslední písnička alba, kterou zpívají děti ze čtvrté třídy v obci Biggar pod vedením své učitelky. Na kytaře je doprovází autor písniček Ewan McVikar. Jeho *Clydesleský kůň* má jednoduchou melodii a vtipný refrén. Popisuje koně a jeho pána při práci od rána do večera.

Texty písniček jsou jak v angličtině, tak ve skotském dialektu. Obsáhlý booklet už by texty neunesl, takže je najdeme na webových stránkách, a pro jistotu hned dvakrát – jak na New Makars Trust, tak na Greentrax Recordings.

## Další projekty

Hudební vydavatelství Greentrax přináší obvykle několik specializovaných CD projektů ročně. Například písničky skotského národního básníka a sběratele Roberta Burnse nabízí Greentrax jak v podání vynikající lidové zpěvačky Jean Redpath na sérii cédéček, tak v úpravách písničkářky a kytaristky Gill Bowman nebo zpěváka Roda Patersona. Jazzové a novoakustické úpravy skotských tančených skladeb natáčí kytarista Tony McManus také v Kanadě a ve Francii s tamními hudebníky. Zajímavý nekomercní projekt z roku 2004 se jmenuje *Every Pub Should Have One*. Jde o CD s lidovou skotskou hudbou, které Greentrax vydal ve spolupráci s dalšími dvěma subjekty z oblasti médií a turistiky a distribuuje ho – do konkrétních hostinců – zdarma.

## Tradiční řada

Tato řada vzniká ve spolupráci s pracovištěm archívu Školy skotských studií na univerzitě v Edinburghu, kde mají terénní nahrávky od roku 1951. Chystanému albu se věnuje buď někdo z univerzity s konkrétním grantem, nebo zainteresovaný hudebník. Mnozí z těch, co natáčejí u Greentraxu, pracují na hudebních fakultách

univerzit, takže jejich vklad do přípravy alba spojuje profesionalitu s láskou k hudbě. Archivní nahrávky jsou představeny v příslušném kontextu. Knížečky k albům mívají desítky stran informací o interpretech i sběratelích, vývoji žánru v dané oblasti ap. V tradiční řadě Greentraxu vycházejí regionální a žánrové projekty, mj. pracovní písňě, dělnické balady, rybářské písňě, profily houslistů, dudáků nebo lidových zpěváků. V anglicky mluvících zemích vynikají podobné projekty např. v americké státní Smithsonian Institution a jejích vydavatelství Smithsonian-Folkways, u nás by obdobou mohla být produkce Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici.

### **Ženy a Greentrax**

Zajímavé a úspěšné jsou v Greentraxu v posledních letech projekty věnované ženám, lidovým zpěvačkám i písničkářkám zpívajícím ve skotské gaelštině nebo anglicky. Klasická černá alba vydával Greentrax lidovým zpěvačkám už v začátku své existence, v polovině osmdesátých let. V roce 1999 vznikla speciální komplikace *Gaelic Women*, po úspěchu prodeje CD zorganizoval vydavatel vystoupení všech zúčastněných žen na lednovém festivalu Celtic Connections v Glasgow (2001). Záznam z vystoupení se opět objevil na CD, tentokrát jako dvoualbum *Scots Women*. V aktuálním katalogu vydavatelství je projektů s ženami a o ženách daleko více. Podobně jako v ostatních projektech, třeba v tom s „laskavými obry“, o němž jsme mluvili na začátku, se i tady se projevuje nevyslovená filozofie vydavatelství Greentrax: Lidová hudba má být nejen zachycena na hudebním nosiči, má také zaznít před publikem a inspirovat k tvorbě a sdílení hudby i novou generaci.

### **Prameny a literatura:**

- CD *Gentle Giants. A Celebration of the Clydesdale Horse in Song*. Greentrax Recordings CDTRAX 271, 2004.  
*Greentrax Recordings, 20th Anniversary Catalogue*, 2006.  
Crawford, Robert 2003: Dedefining Scotland. In: Bassnett, Susan (ed.): *Studying British Cultures, an Introduction*. London – New York: Routledge, s. 87–100.  
[www.greentrax.com](http://www.greentrax.com)  
[www.newmakarstrust.org.uk](http://www.newmakarstrust.org.uk)